

LATVIJAS VALSTS PREZIDENTS

**Viedoklis par likumprojektu
"Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu
un to pārvaldības likums" (Nr.43/Lp13)**

Rīgā 2020. gada 13. janvārī

[1] Saeimā patlaban virzīšanai uz otro lasījumu tiek apspriests jauns *Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likums*.

Jautājums, ko regulēs šis likums, Latvijas sabiedrībai ir ļoti būtisks. Tādēļ vēlos izteikt par to dažus apsvērumus.

Vispirms īsi iezīmēšu kontekstu, kurā iekļausies šis likuma regulējums (I un II), un tad izteikšu savu viedokli par atsevišķiem likumprojekta regulējumiem, kuri varētu tikt apspriesti otrajā lasījumā (III).

I. Ievads: Publiskā informācija un politikas kvalitāte

[2] Tikai nelielu daļu no informācijas, kas tiek izmantota cilvēka pasaules skatījuma veidošanai, viņš gūst savas personīgi piedzīvotās pieredzes rezultātā. Nesalīdzināmi lielāku daļu, it sevišķi mūsdienu informācijas laikmetā, viņš gūst, uzņemot informāciju no citiem, dažādi pārstrādātiem un "priekšstrukturētiem" avotiem – gan no savas privātās vides, gan – visvairāk - no publiskās vides.

[3] Informācija, ko cilvēks no šiem avotiem iegūst, ietekmē viņa pasaules redzējumu, kas savukārt ietekmē viņa kā sabiedrības locekļa izturēšanos. To apzināties ir būtiski tieši demokrātiskā sabiedrībā, kur pilsonis gan tiešā veidā (minimāli vismaz kā vēlētājs), gan netiešā veidā (ar savu ikdienas rīcību, kas no politiskā skatpunkta parasti gan netiek apzināti reflektēta) reāli ietekmē sabiedrību un valsts politiku.

[4] Citiem vārdiem – demokrātiskas valsts politika, tās sabiedriskā un arī ekonomiskā attīstība ievērojamā mērā ir atkarīga no publiskās informācijas, ko attiecīgās valsts pilsoņi uztver un "pārstrādā" savā pasaules redzējumā, kas savukārt motivē to apzināto vai neapzināto politisko un cita veida rīcību.¹

[5] Līdz ar to jākonstatē, ka publiskajā telpā, it sevišķi medijos, uztvertā informācija, kas galarezultātā transformējas pilsoņu apzinātā un neapzinātā politiskā rīcībā, gan izdarot savu izvēli vēlēšanās, gan pieņemot lēmumus ikdienas sabiedriskajā mijiedarbē, būtiski ietekmē mūsu valsts un demokrātijas kvalitāti.

II. Valsts konstitucionāls uzdevums: Nodrošināt *demokrātiskā diskursa telpu*, it īpaši kvalitatīvus sabiedriskos medijus

[5] Līdzdalība politisko lēmumu pieņemšanā demokrātijā prasa pilsoņa zināmu informētību; tiem nepieciešams arī forums, kur tie var diskutēt. Tādēļ katras demokrātiskas sabiedrības obligāts priekšnoteikums ir demokrātiskais diskurss, t.i., publiska spriešana par publiskām lietām.

Ne katra informācija, kas atrodama internetā un citur, ir vienādi nepieciešama tieši *Latvijas demokrātijas funkcionēšanai*. Te nepieciešama tāda informācija, kas attiecas uz publiskiem jautājumiem, kas tieši Latvijas sabiedrībai ir svarīgi un par kuriem tā diskutē vai par kuriem tai būtu jādiskutē.

[6] Tas vien, ka Latvijas iedzīvotājiem ir pieejama informācija internetā vai televīzijā par notikumiem Bolīvijā, ASV, Krievijā vai Vācijā, vai pasaulē kopumā, vēl nav pietiekami, lai pilsonis varētu veidot savu viedokli par publiskiem jautājumiem tieši Latvijā, par kuriem viņš ir tā vai citādi līdzatbildīgs vai kuri attiecas uz viņu, piemēram, par pašvaldības lēmumu uz dienu slēgt kādu ielu, lai nodotu to gājēju rīcībā, vai par plānoto administratīvi-teritoriālo reformu, u.tml..

[7] Pasaules informācijas telpas daļa, kas satur tieši šāda veida informāciju, ir jānodrošina nevienam citam kā Latvijas sabiedrībai un Latvijas valstij pašai. Tā neradīsies pati no sevis, un to neveidos neviens cits (un, ja veidos, tad ne jau latviešu interesēs).

¹ Skat. plašāk: Egils Levits: Nacionālā informācijas un demokrātiskā diskursa telpa kā demokrātiskas valsts iekārtas elements. Jurista Vārds, 01.03.2016., Nr.9, 11.-15.

Šo īpašo pasaules “lielās” informācijas telpas daļu, kas nepieciešama tieši Latvijas iedzīvotājiem, lai nodrošinot tiem informāciju un forumu par Latvijas sabiedrībai un valstij svarīgajiem publiskajiem jautājumiem, var apzīmēt par *Latvijas demokrātiskā diskursa telpu*.

[8] Neraugoties uz sociālo mediju lomas pieaugumu, tieši demokrātiskā diskursa telpas nodrošināšanai joprojām ir svarīgi mediji.

Mērķtiecīgi šo funkciju pilda tieši *sabiedriskie mediji*. Komercediji to arī pilda, bet to īpašnieku peļņas interešu ietvaros. Savukārt sabiedrisko mediji nav piesaistīti peļņas gūšanai. Tos pamatā finansē no publiskiem līdzekļiem, galvenokārt no valsts budžeta. Tas ļauj tiem veikt savu galveno funkciju – piepildīt *demokrātiskā diskursa telpu* ar attiecīgu, Satversmes vērtībās balstītu un tās principiem atbilstošu saturu.

[9] Latvijā kā *nacionālā valstī* sabiedriskiem medijiem jāpilda arī vēl viens uzdevums – radīt un izplatīt latviešu *kultūras* saturu un veicināt latviešu *valodu*.

[10] Tātad sabiedriskie mediji Latvijā veic *divas galvenās funkcijas*:

1. Līdzveido *demokrātiskā diskursa telpu*, kur Latvijas iedzīvotāji var mērķtiecīgi informēties par Latvijas sabiedrībai un valstij nozīmīgiem publiskiem jautājumiem.
2. Veicina *latviešu kultūru un valodu*.

[11] *Kopsavilkumā* varam secināt:

1. Kvalitatīva un daudzveidīga informācija latviešu valodā ir obligāts Latvijas demokrātijas funkcionēšanas priekšnoteikums. Savukārt Latvijas kā nacionālas valsts uzdevums ir veicināt latviešu kultūru un valodu.
2. To nodrošināt ir valsts konstitucionāls uzdevums, kas izriet no Latvijas Republikas Satversmes Ievada un 1.panta.
3. Centrālais posms Latvijas informācijas, un it sevišķi tās īpašajā daļā – demokrātiskā diskursa telpā - ir sabiedriskie mediji.
4. Sabiedrisko mediju atbildība ir it īpaši uzsverama šobrīd, kad tirgus spēku ietekmē ir novājināti komercediji un valstī nepastāv konsekventa ilgtermiņa Latvijas informācijas un demokrātiskā diskursa telpas un mediju atbalsta politika.

5. Sabiedriskajiem medijiem ir jāuzstāda augsti demokrātiskās atbildības, profesionālās kvalitātes un ētikas standarti, tādējādi pozitīvi ietekmējot visu Latvijas mediju telpu.

6. Ir jābūt efektīviem mehānismiem, kas izvērtē sabiedrisko mediju darbu, tostarp tā atbilstību kvalitātes un ētikas standartiem, un nodrošina, ka sabiedriskie mediji savas funkcijas veic kvalitatīvi.

III. Par SEPL likumprojektu

[12] Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu (turpmāk SEPL) un to pārvaldības likumprojekts, kurš šobrīd Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisijā tiek apspriests virzīšanai uz otro lasījumu Saeimā, ietver vairākus virzienus, kas nostiprina sabiedrisko mediju kvalitāti un veicina to spēju pildīt savus pienākumus atbilstoši demokrātiskas valsts principiem.

Tas ietver arī šobrīd neatrisinātas problēmas vai pantus, ko nepieciešams precizēt vai kas prasa īpašu likumdevēja uzmanību to piemērošanas laikā

A. Mērķi un pamatprincipi

[13] Likumprojekta mērķis un pamatprincipi uzsver SEPL pienākumu stiprināt Latvijas demokrātisko iekārtu, piederības sajūtu Latvijai, latvisko identitāti, latviešu valodu, veicināt izpratni par Latviju kā tiesisku un nacionālu valsti; tas uzsver SEPL pienākumu nodrošināt viedokļu daudzveidību, kvalitāti, ievērot objektivitāti un neitralitāti (likumprojekta 1., 2., 3. pants) Tāpat likumprojekts uzsver SEPL neatkarību no politiskas, ekonomiskas vai atsevišķu interešu grupu ietekmes (likumprojekta 3.pants).

Tādējādi likumprojektā ir pienācīgi un pietiekoši detalizēti aprakstīti uzdevumi, kuru izpildi likumdevējs sagaida no SEPL.

[14] Vēlētos izteikt *redakcionālus priekšlikumus 2. un 3. pantam:*

I. 2. pantā vārdu "valstspiederīgie" aizstāt ar vārdu "pilsoņi", izsakot to šādā redakcijā:

"Sabiedriskā elektroniskā plašsaziņas līdzekļa vispārējais stratēģiskais mērķis ir stiprināt Latvijas demokrātisko iekārtu, vārda brīvību un Latvijas iedzīvotāju un pilsoņu piederības sajūtu Latvijai, kopt latviešu

valodu un nacionālo kultūru saskaņā ar Satversmi, šo likumu un citiem likumiem."

II. Izteikt 3. panta (1) daļu sekojošā redakcijā:

"Sabiedriskie elektroniskie plašsaziņas līdzekļi ir brīvi no nelegitīmas politiskas, ekonomiskas, atsevišķu interešu grupu un citādas ietekmes."

Šī panta mērķis ir novērst tieši *nelegitīmas* ietekmes. SEPL kā jebkura cita institūcija ikdienā darbojas demokrātiskas diskusijas, kritiska izvērtējuma ietvaros, un dažādu grupu pārstāvji SEPL darbību var kritizēt. Šāda ietekme ir leģitīma, un SEPL neatkarību likumprojekts pienācīgi garantē.

B. Sabiedriskais pasūtījums

[15] Likumprojektā noteikto mērķu sasniegšana un pamatprincipu īstenošana it īpaši ietverta likumprojekta *III nodaļā*, kas nosaka, kā veidojams sabiedriskais pasūtījums un kā tiek kontrolēta tā izpilde.

Vēlos īpaši pievērst uzmanību vienam no likumprojektā definētajiem pamatprincipiem - *viedokļu daudzveidībai*, kas ietverta *3.panta (5) daļā*. SEPL savā saturā ir jānodrošina viedokļu daudzveidība *Satversmē noteiktā demokrātiskā spektra ietvaros* tādā pakāpē, lai SEPL saturā sevi spētu atpazīt dažādu uzskatu, vērtību un viedokļu pārstāvji vai sabiedrības grupas. Šis uzdevums ir it īpaši uzsverams šobrīd, kad informācijas telpā samazinās Latvijas mediju un tārad viedokļu daudzveidība.

[16] SEPL Padome (turpmāk - *Padome*) pārstāv *sabiedrības* intereses, kā tas teikts likumprojekta *12. pantā*. Sabiedriskais pasūtījums ir veids, kā šīs sabiedrības intereses pārstāvēt, gan iesaistot sabiedrību *tā veidošanā*, lai nodrošinātu viedokļu daudzveidību, gan uzturot atgriezenisko saiti ar auditoriju, gan, nepārprotami, vistiešākajā veidā uzņemoties *atbildību* par ikgadējā sabiedriskā pasūtījuma izpildes *kvalitāti*.

[17] Tāpēc *nepietiek* ar to, ka Padome no valdes saņem pārskatus par sabiedriskā pasūtījuma gada plāna izpildi (*10. pants (5)*) un publicē tos tīmekļvietnē. Nav pietiekami skaidri definētas Padomes tiesības un pienākums *prasīt*, lai (1) šis gada plāns būtu kvalitatīvs un lai (2) tas tiktu kvalitatīvi izpildīts.

Nav skaidrs arī, kas ir domāts ar Apakškomisijas 10.panta (1) 5) minēto pilnvarojuma līgumu.

[18] Tādēļ vēlētos likt priekšā sekojošus redakcionālus priekšlikumus 10. un 11.pantam:

I. Izteikt 10.panta (1) daļas 5) punktu sekojošā redakcijā:

5) apstiprina vidējā termiņa darbības stratēģijas un sabiedriskā pasūtījuma gada plāna īstenošanu, ievērojot Eiropas Savienības tiesības komercdarbības atbalsta kontroles jomā un šā likuma 9.panta noteikumus".

II. Tāpat aicinu 10. panta (5) daļu izteikt sekojošā redakcijā:

"Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu valdes katru gadu līdz 30. aprīlim iesniedz Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu padomei apstiprināšanai pārskatu par sabiedriskā pasūtījuma gada plāna izpildi iepriekšējā gadā. Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu Padome izvērtē valdes iesniegtos pārskatus un kopā ar valdes ziņojumu savā tīmekļvietnē publisko Padomes novērtējumu, kā arī uzdevumus sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu valdēm turpmākajam periodam. Tā var uzdot valdei novērst konstatētos trūkumus."

III. 11. panta (5) daļu aicinu izteikt sekojošā redakcijā:

"Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome papildus šai panta ceturtajā daļā minētajai informācijai var noteikt arī citu sabiedriskā pasūtījuma gada plānā norādāmo informāciju, ciktāl tas neattiecas uz konkrētiem sabiedriskā elektroniskā plašsaziņas līdzekļa raidījumiem."

Pašreizējā redakcija, kas Padomei ļauj noteikt citu norādāmo informāciju, ciktāl netiek ietekmēta "redakcionālā neatkarība" ir pārāk plašs un neskaidrs formulējums.

C. Padome un valde

[19] Padome pārstāv *sabiedrības* intereses sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu jomā (*Mediju politikas apakškomisijas, turpmāk Apakškomisijas, 12. pants (1)*). Padome uzrauga SEPL darbības tiesiskumu un garantē to neatkarību. Padome izstrādā sabiedrisko pasūtījumu un kontrolē tā izpildi. Tātad šī institūcija būs atbildīga par to, lai SEPL spētu piedāvāt Satversmē noteiktās demokrātiskās valsts iekārtas labai funkcionēšanai un Latvijas kā nacionālas valsts iedzīvotājiem nepieciešamo informācijas apjomu un kvalitāti.

[20] Likumprojekts nosaka Sabiedrisko plašsaziņas līdzekļu padomes locekļu vispārējās kvalifikācijas, tai skaitā nevainojamu reputāciju. Vēlos uzsvērt, ka izvirzot padomes kandidātus un Saeimai tos apstiprinot amatā, ir rūpīgi un atbildīgi jāizvērtē, vai padomes locekļi kopumā un katrs atsevišķi ar savu darbību un līdzšinējo dzīves gājumu ir devuši pamatu uzskatīt, ka attiecīgais kandidāts labi izprot sabiedrisko mediju lomu demokrātiskā sabiedrībā un Latvijā kā nacionālā valstī un ka, ievēlēti amatā, tie spēs nodrošināt likumprojektā ietvertu mērķu un pamatprincipu īstenošanu, labu pārvaldību un SEPL neatkarību. Vai padomes locekļi spēs vairot sabiedrības uzticēšanos sabiedriskajiem medijiem.

[21] Šobrīd likumprojektā ir ietverti vairāki varianti, kā izvirzīt Padomes locekļus apstiprināšanai Saeimā. Uzskatu, ka *Apakškomisijas* priekšā liktais *13. panta 1. variants*, kas paredz Padomi *trīs* cilvēku sastāvā, no kuriem vienu izvirza Saeima, otru Valsts prezidents un trešo Ministru kabineta sadarbības memoranda īstenošanas padome, labāk kalpo mērķim pārstāvēt sabiedrības intereses SEPL.

[22] Pa vienam pārstāvim gan no Saeimas, gan Memoranda padomes liecinātu sabiedrībai, ka kandidātu padomei virza attiecīgā *institūcija* kā tāda, un nevis to veidojošās partijas, un ka katra no šīm institūcijām, izvirzot vienu, tātad kopēju institūcijas kandidātu, savu locekļu vidū ir panākusi zināmu *vienprātību*. Turpretim plašāks Padomes sastāvs varētu liecināt sabiedrībai, ka Padomē iecelti divu vai triju partiju pārstāvji un divu NVO pārstāvji.

Politiskajai pārstāvniecībai Padomē ir jābūt, taču tai nevajadzētu pārsniegt trešdaļu no Padomes locekļu skaita.² Savukārt Valsts prezidenta virzīts pārstāvis vairāk pārstāvētu uz kopējo labumu orientētās sabiedrības konsolidētās intereses.

[23] Sabiedrības intereses sabiedriskie mediji var pārstāvēt un demokrātijai nepieciešamo demokrātisko diskusiju telpu sekmīgi veidot tikai tad, ja *sabiedrība tiem uzticas*.

Tādēļ ļoti svarīga ir *sabiedrības uzticība Padomei* kā sabiedrisko mediju *vadošajai institūcijai*, kura virza un kontrolē sabiedrisko mediju darbu.

[24] Likumprojekta struktūrā jābūt skaidri uzrādītam, ka Padome pārstāv tieši *sabiedrības* intereses un viedokļus, ņemot vērā to daudzveidību un mēģinot tos konkrētajā situācijā konsolidēt, balstoties uz Satversmes vērtībām un

² Salīdzinājumam: Vācijas Konstitucionālā tiesa ir lēmusi, ka sabiedrisko mediju uzraudzības struktūrās politiskajām partijām ir jābūt pārstāvētām, taču šī pārstāvniecība nedrīkstētu pārsniegt 1/3 no to sastāva.

principiem. Lai šo uzdevumu veiktu, tās rīcībā ir jābūt attiecīgiem efektīviem instrumentiem.

Svarīgi ir arī tas, lai Padomei kā neatkarīgai sabiedrisko mediju pārvaldības institūcijai uzticētos SEPL žurnālisti, kuri saprot, ka šie mediji pastāv tieši un tikai sabiedrības dēļ, un attiecīgi izprot un īsteno šo savu misiju. Diemžēl līdzšinējā prakse ir radījusi konfliktus, mazinājusi uzticību un kavējusi sabiedrisko mediju pilnveidošanos un attīstību.

[25] Tāpat uzskatu, ka *Apakškomisijas 1. variants 13.panta (3) daļai*, kas nosaka, ka katram padomes kandidātam jāatbilst noteiktām, atšķirīgām *kvalifikācijām* un ka Padomes vairākumā (tātad diviem no trim) jābūt locekļiem ar pieredzi mediju, izglītības, kultūras, zinātnes vai cilvēktiesību jomā, labāk kalpo mērķim nodrošināt gan SEPL satura kvalitāti, gan labu pārvaldību. Padomē jābūt pārstāvjiem ar *plašu redzes loku*, lai viņi, atbilstoši likumam, tiešām spētu SEPL pārstāvēt sabiedrības intereses.

[26] Tādēļ ieteiktu *redakcionālus labojumus 5., 6., 14. un 15.pantos*.

I. *5. panta (5) daļā* nav skaidri izteikta secība, kur beidzas Nominācijas komisijas un sākas Padomes pilnvaras, izvirzot kandidātus valdes locekļu amatam. Pašreizējā redakcija nozīmē, ka Nominācijas komisija un Padome vienlaicīgi izvirza valdes kandidātus: Nominācijas komisija vairākus, Padome vienu. Tāpēc *(5) daļas piektais teikums* būtu jāformulē sekojoši:

"Padome no Nominācijas komisijas izvirzītajiem kandidātiem uz katru brīvo valdes locekļa amata vietu izvirza ne vairāk kā vienu kandidātu ievēlēšanai valdes locekļa amatā."

II. *5. panta (9) daļas 2) punktu* formulēt sekojoši:

"Valdes locekli Padome atsauc pēc sava ieskata, ja tā uzskata, ka viņš savus pienākumus nepilda pienācīgi."

Šis jautājums ir būtisks, lai nodrošinātu Padomes – kas *ir sabiedrības interešu pārstāve*, un – vēlreiz jāuzsver - sabiedriskais medijs pastāv tieši tāpēc, lai tas īstenotu sabiedrības intereses – efektīvu sabiedrības ietekmi uz medija darbu. Padome Valdes locekli vērtē pēc sava ieskata, tas ietilpst Padomes *novērtējuma brīvībā*.³ Svarīgi, ka neapmierinātības iemesls ir tas, ka *Padomes ieskatā* valdes

³ Par iestādes novērtējuma brīvību skat. plašāk: Egils Levits. Ģenerālklausulas un iestādes (tiesas) rīcības brīvība. Funkcijas likumā, piemērošana konkrētā gadījumā, kontrole augstākā iestādē un tiesā. Likums un Tiesības, 2003, Likums un Tiesības, 5.sēj., Nr.7 (Nr.47), 106.-111.iedaļa; Augstākās tiesas pamatspriedums par iestādes novērtējuma brīvību: Latvijas Republikas Augstākās tiesas

loceklis nepilda vispār vai nepilda pienācīgi savus pienākumus; tur nav jābūt subjektīvai vainai, ļaunprātībai vai tamlīdzīgiem apstākļiem.

III. Tālāk jānorāda, ka 6. panta (6) daļā dota neatbilstoša atsauce uz 5. panta (5) daļu.

IV. Apakškomisijas 14. panta (3) daļas 4) punktā ieteiktu svītrot vārdu "netiešas", izsakot punktu sekojošā redakcijā:

".....viņš pārsniedz savas pilnvaras, kas noved pie tiešas sabiedriskā elektroniskā plašsaziņas līdzekļa redakcionālo lēmumu ietekmēšanas vai sabiedriskā elektroniskā plašsaziņas līdzekļa redakcionālās neatkarības apdraudējuma."

Tas nepieciešams, jo jēdziens "netieša" ietekmēšana ir pārāk plašs; ar netiešu ietekmēšanu varētu, piemēram, uzskatīt arī Padomes locekļa izteiktu kritiku, kas ir uzskatāma par leģitīmu demokrātiskas diskusijas ietvaros.

V. Apakškomisijas 15. panta (1) daļas 2) punktu izteikt sekojošā redakcijā:

"var piedalīties Ministru kabineta sēdēs un izmantot padomdevēja tiesības jautājumos, kas attiecas uz sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļiem."

Tas pašsaprotami izriet no Padomes priekšsēdētāja funkciju apjoma.

D. Galvenais redaktors

[27] Likumprojektā ir pienācīgi nostiprināta SEPL galvenā redaktora neatkarība redakcionālu lēmumu pieņemšanā, kā arī kvalifikācijas, kas nepieciešamas, lai kandidētu uz šo amatu. Galvenais redaktors atbild par SEPL redakcionālās politikas veidošanu un redakcionālo vadlīniju izstrādāšanu.

[28] Tāpēc, it īpaši ņemot vērā neatkarību, kuru galvenajam redaktoram garantē likums, uzskatu par nepieciešamu 6. panta 1. daļu izteikt šādā redakcijā:

"Sabiedriskā elektroniskā plašsaziņas līdzekļa galvenais redaktors ir persona, kura atbild par sabiedriskā elektroniskā plašsaziņas līdzekļa redakcionālās politikas veidošanu un īstenošanu, ievērojot šī likuma 1. pantā noteikto mērķi un 3. pantā definētos pamatprincipus. Sabiedriskā

elektroniskā plašsaziņas līdzekļa galvenais redaktors konkrētu redakcionālu lēmumu pieņemšanā ir neatkarīgs no sabiedriskā elektroniskā plašsaziņas līdzekļa valdes."

Galvenajam redaktoram jābūt neatkarīgam no dažādām nelegitīmām ietekmēm, bet viņš nevar būt neatkarīgs no *mērķiem un pamatprincipiem, kuru dēļ sabiedriskie mediji vispār pastāv.*

[29] Šobrīd likumprojekts nosaka, ka SEPL galveno redaktoru ieceļ Valde (6.panta (8) daļa) un no amata var atbrīvot Valde ar Padomes piekrišanu (6. panta (7) daļa).

Tieši SEPL galvenais redaktors vislielākajā mērā noteiks to, vai SEPL kvalitatīvi spēs pildīt likumprojekta mērķos un pamatprincipos ietvertos Latvijas informācijas telpai svarīgos principus.

Tāpēc galvenā redaktora iecelšanai jābūt *Padomes* atbildībai, jo tieši Padome ir tā, kas pārstāv *sabiedrības intereses* sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu jomā, atstājot Valdei pienākumu izvirzīt galvenā redaktora kandidatūru. Tas arī nostiprinātu galvenā redaktora neatkarību redakcionālo lēmumu pieņemšanā no valdes (6.panta(1)).

Tādēļ ieteiktu šādu 6. panta (5)daļas redakciju:

"Valde virza sabiedriskā elektroniskā plašsaziņas līdzekļa galvenā redaktora kandidatūru apstiprināšanai Padomē. Sabiedriskā elektroniskā plašsaziņas līdzekļa galveno redaktoru uz pieciem gadiem amatā ieceļ sabiedriskā elektroniskā plašsaziņas līdzekļa Padome."

Attiecīgi jāpapildina Apakškomisijas 17. panta 7) punkts:

"ievēlē amatā un atbrīvo no amata sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļa valdes locekļus, galveno redaktoru un ombudu,"

E. Ombuds

[30] Atzinīgi vērtēju ombuda institūcijas iedibināšana (V nodaļa), kā arī likumprojektā noteikto iespēju ombudam darboties *proaktīvi.*

Ombuda institūcija sabiedrības interesēs kalpos vārda brīvības, augstu žurnālistikas profesionālo un ētikas standartu un sabiedrisko mediju atbildīguma un caurskatāmības nodrošināšanai.

Ombudam ar savu darbību būtu aktīvi jāveicina diskusijas profesionālajā vidē un plašākā sabiedrībā par mediju kvalitātes jautājumiem, tādējādi iedibinot *pastāvīgu mediju kritikas institūciju*, kāda līdz šim Latvijā nepastāv.

Tomēr uzskatu, ka ombuda kompetence likumprojektā noteikta pārāk *šauri*. Paredzēts, ka ombuds vērtē SEPL satura un sabiedriskā pasūtījuma gada plāna izpildes atbilstību vienīgi SEPL ētikas kodeksiem un redakcionālajām vadlīnijām (18.pants (1) un 10.pants (6)). *Tas ir pārāk šaurs tvērums.*

[31] Tāpēc aicinu 18.panta 1.daļu izteikt šādā redakcijā:

"Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds pārrauga sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu sniegto pakalpojumu atbilstību šī likuma 1. pantā noteiktajiem mērķiem un 3. pantā definētajiem pamatprincipiem, sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ētikas kodeksiem un redakcionālajām vadlīnijām un pēc savas iniciatīvas vai personu iesniegumiem sniedz atzinumus par sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu sniegto pakalpojumu un programmu atbilstību minētajiem dokumentiem, kā arī pilda citas šajā likumā noteiktās funkcijas."

[32] Likumprojekta 20. pantā teikts, ka ombuda kandidatūru pirms ievēlēšanas saskaņo ar SEPL valžu ieceltu *Ētikas padomi*. Tomēr likumprojektā nav norādes, kā šādu padomi veido, ko tā reprezentē, kādi ir tās uzdevumi un funkcijas.

Uzskatu, ka Ētikas padome ir nozīmīga institūcija, tāpēc tās formēšanas aspektiem likumprojektā jāvelta atsevišķa nodaļa vai likuma pants. Tāpat uzskatu, ka Ētikas padomes sastāvā būtu jāiekļauj ne vien SEPL, bet tur *vairākumā sabiedrības pārstāvji*.

[33] Redakcionāli labojumi 18. un 19. pantiem:

I. 18. panta (2) daļas pirmo teikumu izteikt sekojošā redakcijā:

"Jebkura persona var vērsties pie sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuda ar iesniegumu, lūdzot izvērtēt iepriekš sniegto sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu pakalpojumu un programmu atbilstību šā panta pirmajā daļā minētajiem dokumentiem."

II. 19. panta 1) punktu izteikt sekojošā redakcijā:

"pēc savas iniciatīvas vai personu iesniegumiem sniedz atzinumus, kas saistīti ar sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu iepriekš sniegto pakalpojumu un programmu atbilstību sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ētikas kodeksiem un redakcionālajām vadlīnijām."

III. 19. panta 2) punktu izteikt sekojošā redakcijā:

"darbojas kā samierinātājs Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu padomes un sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu strīdos par sabiedriskā elektroniskā plašsaziņas līdzekļa sniegto pakalpojumu un programmu atbilstību tā ētikas kodeksam un redakcionālajām vadlīnijām."

F. Finansējums

[34] Sabiedriskā medija finansējumam, sākot ar 2020.gadu, jānodrošina jau pieņemtā lēmuma izpilde par SEPL iziešanu no reklāmas tirgus.

Ir nepieciešams skaidrs un ilgtermiņā prognozējams *sabiedrisko mediju finansēšanas modelis*, kura ietvaram ir jābūt noteiktam *likumā* un kas paredz adekvātus līdzekļus pamatfunkciju veikšanai un kapitālieguldījumus tehnoloģijās un infrastruktūrā.

[35] Šobrīd likumprojektā ietvertais priekšlikums, ka valsts dotācija nedrīkst būt mazāka nekā iepriekšējā gadā (*7.pants (1) l))* nedod skaidru un ilgtermiņā prognozējamu perspektīvu SEPL attīstībai.

Piemēram 2018.gadā SEPLP finansējums bija 29,54 miljoni EUR, kas ir viens no zemākajiem Eiropas Savienībā un ievērojami atpaliek no sabiedrisko mediju finansējuma Igaunijā (39,31 miljoni EUR) un Lietuvā (EUR 39,19 miljoni).

Neuzskatu, ka šobrīd iespējams SEPL finansējumu noteikt kā procentu no IKP, ņemot vērā to, ka Saeima jau ir uzkrājusi liela apjoma *tukšo solījumu* nastu, dažādos likumos dažādām nozarēm paredzot procentus no IKP.

[36] Tāpēc aicinu likumdevēju kompleksi izvērtēt *valsts budžeta iespējas*, to, kuri solījumi nozarēm ir izpildāmi un kuri nē.

Ņemot vērā to, ka kvalitatīvi SEPL ar plašu auditoriju ir *izšķirīgi svarīgi demokrātijas labai funkcionēšanai Latvijas valstī*, SEPL Saeimai un valdībai jāuzskata par *prioritāru uzdevumu* nodrošināt SEPL atbilstošu un prognozējamu finansējumu.

Visdrīzākajā nākotnē ir jāizstrādā *SEPL ilgtermiņa finansēšanas modelis*. Eiropas Savienības dalībvalstīs ir dažādi modeļi, kā finansēt sabiedriskos medijus, piemēram, nodeva vai iezīmēts apmērs no noteikta nodokļa, līdzīgi kā paredzēts VKKF finansējums no 2022.gada.

SEPL finansējums nedrīkst būt atkarīgs no politiska lēmuma par ikgadēju budžeta piešķirumu. Tikai prognozējams un likumā noteikts finansējums pilnībā piepildītu likumprojekta 3. pantā noteikto svarīgo principu, ka SEPL ir neatkarīgs no politiskas ietekmes.

G. Citi jautājumi

[37] Ieteiktu vēlreiz pārdomāt *Pārejas noteikumu 4.punktu*, kas paredz izstrādāt koncepciju par sabiedrisko mediju (t.i., Radio un televīzijas) *apvienošanu*.

Protams, tehnisko dienestu (grāmatvedība, autoparks u.t.t.) apvienošana būtu tikai apsveicama, jo caur to varētu ietaupīt līdzekļus. Savukārt redakcionāla apvienošana varētu radīt risku, *mazināt informācijas daudzveidību*. Tāpēc katram līdzšinējam sabiedriskajam medijam arī pēc apvienošanas ir jā saglabā savs galvenais redaktors un valde. Jāņem vērā, ka, ja par vienu jautājumu ziņo vai to analizē divi žurnālisti, tas no informācijas daudzveidības viedokļa vienmēr (!) ir labāk nekā ja par to ziņotu vai to analizētu viens žurnālists, jo katrs no viņiem uz to skatās caur savām "brillēm", kas vienmēr, kaut varbūt arī nedaudz, noved pie atšķirīga skatījuma.

Jebkurā gadījumā, šis risks ir nopietni jāņem vērā. Apvienošana *nedrīkst* novest pie informācijas daudzveidības samazināšanas resp. tās monopolizēšanas.

Ja tomēr šis Pārejas noteikumu punkts paliek, tad tur jāietver arī minētā norāde.

[38] *Citi redakcionāli labojumi:*

I. Ieteikums:

Aicinu likuma *travaux préparatoires* paskaidrot un precīzāk definēt vārdus "programmas", "pakalpojumi", "raidījumi", tāpat *travaux préparatoires* būtu plašāk jāpaskaidro jēdzieni "sabiedriskais pasūtījums", "kvalitātes vadības sistēma", "rezultatīvie rādītāji" un citi likumprojektā minētie jēdzieni.

Cieņā

Valsts prezidents

Egils Levits